

פגיעה בזכות לטיפול רפואי של עובדים פלסטינים המועסקים בישראל

תחקיר וכתיבה: נגה קדמן



פגיעה בזכות לטיפול רפואי של עובדים פלסטינים המועסקים בישראל תחקיר וכתביבה: נגה קדמן



"פרסום זה הופק בסיוע האיחוד האירופי. האחריות הבלעדית על תכניו של פרסום זה נתונה בידי קו לעובד ואין להתייחס אליהם בשום אופן כמשקפים את עמדות האיחוד האירופי".

תמונת שער: חנה זוהר, כריכה אחורית: אקטיבסטילס - Activestills

כל הזכויות שמורות לקו לעובד © 2015

תוכן עניינים

4	מבוא
5	רקע
5	נתונים והתפתחויות
6	שלילת זכויות ותשלומים
8	העדר ביטוח בריאות בישראל
11	גביית דמי מחלה, שהעובדים אינם מקבלים
12	תאונות עבודה
12	רקע ונתונים
15	פינוי נפגעי תאונות עבודה פלסטינים לבתי חולים
15	הכרה בתאונת העבודה וקבלת דמי פגיעה
17	טיפול רפואי בעקבות התאונה והתשלום עליו
19	הכרה בנכות ומתן גמלה או מענק נכות
20	שלילת גמלת נכות כללית
22	היטל ההשוואה - נגבה לדרווחת העובדים ולא ממומש
24	בריאות תעסוקתית
25	מסקנות והמלצות

מבוא

מספר הפלסטינים המועסקים בישראל הוכפל בשנים האחרונות, והוא עומד כיום על קרוב ל-100,000. העובדים הפלסטינים המועסקים בישראל אינם זכאים לקבל מימון לטיפול רפואי בישראל, למעט עבור תאונות עבודה (בתנאים פחותים משל עובדים ישראלים וזרים). **זאת, למרות שרובם עובדים בהיתר, ומדי חודש מנוכים משכרם כספים לביטוח לאומי ודמי בריאות;** מעטים מקבלים תשלום עבור דמי מחלה; רובם נחשפים לסיכונים בעת עבודתם, אך במידה ונפצעו עליהם לשאת בהוצאות הטיפול הרפואי - למעט זה הראשוני - ולהמתין חודשים ארוכים להחזר ההוצאות; מדי חודש מנוכה משכרם סכום שנועד לקבלת שירותי בריאות ורווחה ברשות הפלסטינית, אולם ישראל מחזיקה בכספים אלה, אינה מעבירה אותם לרשות וכמעט שלא מנצלת אותם לרווחת העובדים. כל אלה הם ביטויים להגבלת הזכות לטיפול רפואי לעובדים פלסטינים בישראל, שבה מתמקד דו"ח זה.

בדו"ח שפרסם בשנת 2012 סקר קו לעובד את אבני הנגף הרבות שבהן נתקל פלסטיני בדרכו לפרנסה בישראל ובמהלך עבודתו שם, ובדאשן כבילת העובד למעסיק מסוים.¹ בין השלכותיו של אילוף הכבילה ניתן למנות את הכורח לשלם לקבלני משנה על מנת למצוא מעסיק; החלשת העובד מול המעסיק, שבו הוא תלוי בלעדית לצורך פרנסתו; קושי לעבוד למעסיק אחר כשעולה הצורך לכך; וביטול רישיונות התעסוקה של העובדים בגין עבירות של המעסיק. כמו כן, תואר ההליך הביורוקרטי המסורבל והממושך לו נדרש מעסיק ישראלי המעוניין להעסיק עובדים פלסטינים, והשחיתות המלווה הליך זה; מהותה של המניעה הביטחונית המוטלת על פלסטינים רבים ומונעת מהם לעבוד בישראל, למרות שלרוב אינה מבוססת על סיכון ממשי; תנאי המעבר הקשים בדרך לעבודה וממנה; וניצול והפרת זכויות של עובדים פלסטינים בהתנחלויות הגדה.

הקשיים והמכשולים שתוארו בדו"ח הקודם - תקפים ככלל גם כיום; דו"ח מבקר המדינה משנת 2014 דיווח בהרחבה על פגיעות נוספות של מדור התשלומים בזכויות הסוציאליות של העובדים הפלסטינים. הדו"ח הנוכחי יתאר את השינויים שחלו בנוגע לנושאים אלה, אם היו כאלה; יביא נתונים מעודכנים בנוגע לעובדים פלסטינים בישראל ובהתנחלויות, וייכנס לעובי הקורה בכל הנוגע לטיפול רפואי לעובדים פלסטינים שמועסקים בישראל ובהתנחלויות. בין היתר, ממצאי הדו"ח מבוססים על מקרים של מעל 140 עובדים פלסטינים שהסתייעו בקו לעובד במגעייה עם הרשויות, לאחר שנפצעו בעת עבודתם.

1 קו לעובד, העסקת פלסטינים בישראל ובהתנחלויות: מגבלות, כבילה ופגיעה בזכויות, אוגוסט 2012 (להלן: קו לעובד 2012), <https://docs.google.com/file/d/0B7QADw8e4Uf-dHdOVzVoZVV3Wlk/edit>

נתונים והתפתחויות

בשנת 2014 עבדו בישראל כ-92,000 עובדים פלסטינים, מהם כ-59,000 בהיתר וכ-33,000 ללא היתר.² מדובר בזינוק במספר העובדים הפלסטינים בישראל, שכן במחצית הראשונה של 2013 עבדו בהיתר מדי חודש כ-23,600 פלסטינים בממוצע, ובשנת 2011 - 15,791.³ בנוסף, בהתנחלויות ובאזורי התעשייה הישראליים בגדה המערבית עבדו בסוף 2014 - 25,757 פלסטינים.⁴

במרץ 2015 עמדה המכסה להעסקת פלסטינים בישראל על 53,850 עובדים - רובם בענף הבניין - לרבות 4,500 במזרח ירושלים. היתר התעסוקה ניתן לפלסטינים נשואים בני 22 ומעלה, ללא מניעה ביטחונית. לעבודת פלסטינים בהתנחלויות ובאזורי התעשייה הישראליים בגדה המערבית אין מכסה מספרית, ורשאים לעבוד שם פלסטינים בני 18 ומעלה (ובמרחב התפר נשואים בני 26 ומעלה).⁵

מדברי מבקר המדינה עולה כי חלוקת ההיתרים לקבלנים נעשית באופן שרירותי ורשלני, וכוללת מתן היתרים למעסיקים שלא רשומים בפנקס הקבלנים, ומתן מכסות היתרים כפולות לקבלנים בגין אותם פרויקטים.⁶ בשל הקושי למצוא באופן ישיר מעסיק שיוציא עבורם היתר תעסוקה, משלמים עובדים פלסטינים רבים למתווכים שיקשרו אותם למעסיק. לפי סקר שערך קו לעובד בקרב מאה עובדים, למעלה מרבע מהם שילמו ב-2013 למתווכים סכום חודשי בשיעור של בין 1,350 ל-2,300 ש"ח,⁷ כאשר המשכורת החודשית הממוצעת של כלל העובדים הפלסטינים בישראל בהיתר עמדה באותה שנה על כ-3,500 ש"ח. קו לעובד אף טיפל לא אחת בעובדים שדיווחו שהם כלל לא עבדו אצל המעסיק ששמו נרשם ברישיון העבודה שלהם, אלא אצל קבלני משנה שלו, שלא תמיד שילמו להם כראוי, תוך התנערות חברת האם מכך.

- 2 בנק ישראל, דין וחשבון 2014, מארס 2015 (להלן: בנק ישראל 2014), עמ' 136, <http://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/RegularPublications/DocLib3/chap-5.pdf/2014> דוח בנק ישראל 2014
- 3 מבקר המדינה, דוח שנתי 2014, 65 (להלן: מבקר המדינה 2014), עמ' 515, www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_266/fb860755-1b0b-4206-b1ab-c76ccf254fe0/210-ver-4.pdf
- 4 נמסר מפי סא"ל יאיר ממן, רע"ן כלכלה בתיאום פעולות הממשלה בשטחים, בישיבה של הוועדה המיוחדת לבעיית העובדים הזרים בכנסת, 26.11.14.
- 5 תיאום הפעולות בשטחים, ענף אג"ם, פקודת מתפ"ש- סטאטוס הרשאות לכניסת פלסטינים לישראל, ליציאתם לחו"ל ולמעברם בין איו"ש לבין רצועת עזה, 21.3.15.
- 6 מבקר המדינה 2014, עמ' 486-487, 514.
- 7 ראו גם בנק ישראל 2014, עמ' 136-137.
- 8 שם, עמ' 136.

14,000 מהעובדים הפלסטינים בישראל קיבלו ב-2014 היתרי לינה בישראל.⁹ את מקום הלינה מספק המעסיק, ומכיוון שהמדינה לא החילה תקנים לגבי מגורי עובדים פלסטינים (בניגוד לנעשה בנוגע לעובדים זרים) - לא תמיד עומדים מקומות הלינה הללו באמות מידה של מגורים ראויים, כשהשוכנים בהם סובלים מצפיפות יתר, והעדר מטבח ומקלחות.

שלילת זכויות ותשלומים

עובדים פלסטינים המועסקים בישראל זכאים לשכר זהה ולתנאים זהים לאלה של עובדים ישראלים.¹⁰ המעסיקים נדרשים לשלם לעובד שכר נטו, לדווח על השכר למדור תשלומים שבמשרד הפנים (מת"ש), ולהעביר למדור הפרשות וניכויים משכר העובדים, לרבות:

- כספים לביטוח ולדמי בריאות - אותם אמור מת"ש להעביר לביטוח לאומי, לקופות החולים ולמשרד האוצר (ומשם לרשות הפלסטינית).
- היטל השוואה - ההפרש בין דמי הביטוח המלאים, לביטוח החלקי שמכוסים בו העובדים הפלסטינים. הסכום מועבר למשרד האוצר ואמור לעבור לרשות הפלסטינית ולקופות החולים.
- דמי מחלה ודמי חופשה - אשר אמורים להיות משולמים בידי המדור לעובדים במהלך עבודתם.
- פיצויי פיטורין ופנסיה - החל מארבעה חודשים מתום עבודתם רשאים העובדים לקבל את הכספים שהצטברו בשנות עבודתם.

בשנים 2010 ו-2012 עמדו תשלומי המעסיקים למת"ש שכר העובדים הפלסטינים על 868 מיליון ו-138.1 מיליארד ש"ח, בהתאמה. בין ינואר-אוגוסט 2013 הם הגיעו לכמיליארד ש"ח.¹¹ סך יתרות הכספים שהועברו ממת"ש למשרד האוצר עמד סוף 2013 על 2,524 מיליון ש"ח.¹²

9 תיאום הפעולות בשטחים, 21.3.15 (ר' הערה 5 לעיל).

10 החלטת ועדת השרים לענייני בטחון מס' ב/ו מיום 8.10.1970.

11 מבקר המדינה 2014, עמ' 485.

12 שם, עמ' 533.

אולם, רבים מהכספים האלה כלל אינם מגיעים לעובדים הפלסטינים ולא משמשים למימוש זכויותיהם הסוציאליות.¹³ סיבה אחת לכך היא שישראל אינה מעבירה לרשות הפלסטינית כספים שאמורים להגיע אליה (ראו להלן); סיבה אחרת נעוצה בהתנהלות של מת"ש, שכפי שקבע מבקר המדינה בשנת 2014 "כשל בתפקידו להגן על זכויות העובדים הפלסטינים", בכך שלא דאג להשוות את תנאי השכר וזכויות ההעסקה של

העובדים הפלסטינים לאלה של הישראלים, כדין.¹⁴ המבקר כתב כי הוא "רואה בחומרה את התנהלותו של אגף מת"ש", וכי "יש מקום שהממשלה תבחן את תפקידי האגף ואת המשך הפעלתו בעתיד בנושא זה".¹⁵ המבקר אף הרחיב לגבי כספי הפנסיה שנגבים מהעובדים ולא מגיעים אליהם (ראו להלן).

העובדים הפלסטינים לרב אינם מיועדים בדבר זכויותיהם, דבר שפוגע אף הוא במימוש הזכויות. בנק ישראל עמד על כך בדו"ח השנתי שלו לשנת 2014, וציטט סקרים פלסטיניים לפיהם רק אחוזים בודדים מהפלסטינים שעובדים בישראל מודעים לכך שהם זכאים להפרשות לפנסיה, ימי מחלה וחופשה.¹⁶

בינואר 2011 דרשו העמותות גישה וקו לעובד ממשד הפנים וממתאם הפעולות בשטחים באמצעות בית המשפט לפרסם מידע, נתונים ונהלים בדבר מדיניות ישראל לגבי תעסוקת פלסטינים בישראל, בעברית ובערבית, כך שכל עובד ומעסיק יוכל למצוא בקלות את המידע הנחוץ לו.¹⁷ בשנתיים שאחרי הגשת העתירה סיפקה המדינה בהדרגה מידע בנושא, ובמאי 2013 הורה בית המשפט למחוק את העתירה, משום ש"לשיטת המדינה, כל המידע שהתבקש ואשר מצוי בידיה הועבר לעותרות", וכי הרשויות התחייבו לפרסם נהלים בערבית באתרי האינטרנט שלהן.¹⁸

אולם, עד היום נותרו סוגיות בסיסיות הנוגעות להעסקת עובדים פלסטינים לוטות בערפל, וכלל המידע לא מופיע בצורה נגישה באתרי האינטרנט של הרשויות. מבקר המדינה העיר אף הוא ב-2014 כי פעילות מת"ש אינה מוסדרת באמצעות נהלים עדכניים ומסודרים. אגף מת"ש מסר כי בתכניות העבודה לשנת 2014 יוסדר נושא כתיבת נוהלי העבודה וכי הם יפורסמו באתר של רשות האוכלוסין;¹⁹ עד יוני 2015 הדבר טרם נעשה.

שלילת זכויות מעובדים פלסטינים שכיחה במיוחד כשמדובר במועסקים בהתנחלויות ובאזורי התעשייה בשטחים.

13 ראו קו לעובד והמרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית, השוד הממלכתי: מדינת ישראל חייבת מיליארדי שקלים לעובדים פלסטינים, ינואר 2010.

14 מבקר המדינה 2014, עמ' 490.

15 שם, עמ' 540. לפירוט לגבי הפרת הזכויות השונות של עובדים בישראל ראו גם עמ' 516-530.

16 בנק ישראל 2014, 137-136.

17 עת"ם וו-01-27605, גישה וקו לעובד נ' מתפ"ש ואח', ב-www.gisha.org. ראו גם קו לעובד 2012, עמ' 14-15.

18 עת"ם וו-01-27605, פס"ד מיום 19.5.13, עמ' 7, 9-10, www.gisha.org/UserFiles/File/LegalDocuments/27605-01-וו/27605-01-וו-verdict.pdf

19 מבקר המדינה 2014, 510.

בג"ץ קבע ב-2007 כי מעסיקים ישראלים בגדה המערבית מחויבים לכבד את חוקי העבודה הישראליים לגבי כלל עובדיהם - ישראלים כפלסטינים.²⁰ למרות זאת, עד היום טרם החילה הממשלה את רוב רובם של דיני העבודה הישראליים בשטחים באמצעות צווי אלוף; משרד הכלכלה מוסמך לאכוף רק את חוק שכר מינימום לגבי עובדים פלסטינים בשטחים והאכיפה הקיימת היא מינימלית; ומעסיקים ישראלים בהתנחלויות ובאזורי התעשייה שבגדה המערבית מוסיפים לשלול את זכויות עובדיהם הפלסטינים דרך שגרה.²¹

העדר ביטוח בריאות בישראל

עשרות אלפי פלסטינים שוהים בישראל כל יום חול מהבוקר ועד אחר הצהריים, במסגרת עבודתם אצל מעסיקים ישראלים. כ-14,000 עובדים פלסטינים, שקיבלו היתר לינה בישראל, שוהים בתחומי המדינה רוב ימות השבוע, כל שעות היממה. חלק מהעובדים הללו מועסקים בישראל שנים רבות, ואינם צעירים. מטבע הדברים, הם עשויים להזדקק מעת לעת לטיפול רפואי דחוף, שאינו סובל דיחוי של נסיעה ארוכה לבתי החולים ברשות הפלסטינית. אולם, למרות שהם משלמים מדי חודש דמי בריאות בסך 93 ש"ח, ולמרות שהם אמורים ליהנות בדיוק מאותן זכויות שמהן נהנים העובדים הישראלים - לא חל עליהם ביטוח בריאות בישראל (אלא אם נפגעו בתאונת עבודה, וגם אז בתנאים פחותים משל עובדים ישראלים וזרים. ראו להלן).

הסיבה לכך היא כי לפי הסכם פריז שנלווה להסכמי אוסלו ישראל אמורה להעביר את דמי הבריאות ("בול בריאות") שהיא גובה מהעובדים הפלסטינים לרשות הפלסטינית.²² סך כספי בול הבריאות שנגבו בין השנים 2006 ו-2013 מכלל המעסיקים עבור עובדיהם הפלסטינים עומדים על כ-216 מיליון ש"ח. אולם הכספים האלה לא הועברו לרשות

20 בג"ץ 5666/03, עמותת קו לעובד ואח' נ' בית הדין הארצי לעבודה בירושלים ואח', פס"ד מיום 10.10.07, <http://weblaw.haifa.ac.il/he/Journals/lawatchi/lawatchF/2007labor566603.htm>

21 ראו קו לעובד 2012, עמ' 30-41; פרוטוקול משיבת הוועדה לפניית הציבור בכנסת, 3.12.13, www.knesset.gov.il/protocols/data/rtf/zibur/2013-12-03.rtf

22 הסכם עזה-יריחו, נספח IV - פרוטוקול בנוגע ליחסים הכלכליים בין ממשלת ישראל ואש"ף, פריז, 29.4.94, סעיף 9.1 (להלן: פרוטוקול פריז) www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/gaza-jericho_agreement_annex_iv_economic_protocol.aspx

הפלסטינית, אלא מוחזקים בידי החשב הכללי במשרד האוצר.²³ בפועל, ניתנים שירותי בריאות לעובדים פלסטינים שמחזיקים באישור על תשלום בול הבריאות בשטחי הרשות הפלסטינית,²⁴ אך לא בישראל.

כאשר בלית ברירה נזקק עובד לטיפול רפואי דחוף בישראל, עומדות בפניו כמה ברירות: לשלם סכומים עצומים עבור הטיפול הרפואי; להישאר בעל חוב לבית החולים שמטפל בו; לוותר על הטיפול. אם בית החולים אינו מעריך כי עובד כזה נזקק לטיפול דחוף, הוא כלל לא יקבל אותו, ויפנה אותו לטיפול רפואי ברשות הפלסטינית, שככלל נופל ברמתו מזה שניתן בישראל: לפי מחקר של רופאים לזכויות אדם: "מערכת הבריאות הפלסטינית נמצאת במשבר כרוני שאינו מאפשר לה לתת מענה ראוי לצרכי האוכלוסייה". זאת, בשל מחסור קבוע בתרופות ובציוד רפואי, כמו גם מחסור באנשי צוות רפואי, לרבות רופאים מומחים.²⁵

עובדים שאושפזו בישראל בשל צורך בטיפול דחוף, עלולים לגלות בהמשך כי לחוב לבית החולים - או לרישום בדבר חוב כזה - השלכות קשות ומרחיקות לכת על מצבם הכלכלי, מעבר לחוב עצמו:

קו לעובד טיפל בעובדים פלסטינים שהיתר התעסוקה שלהם נשלל וכניסתם לישראל נאסרה לפתע, ללא התראה מוקדמת, בעילה של חוב כספי לבית חולים ישראלי. כאשר הסדירו העובדים את העניין מול הרשויות - אם באמצעות תשלום החוב, או על ידי העברת הודעה מטעם בית החולים כי לא קיים חוב כזה - לא הוחזרו להם היתרי התעסוקה. הם נדרשו לפנות למעסיקיהם, כדי שאלו יפנו שוב לרשויות על מנת להתחיל מחדש בהליך המורכב והממושך של הנפקת היתרים חדשים. כך, ספגו פלסטינים מכה אנושה לפרנסתם, למעשה משום שהם לא זוכים לביטוח בריאות בישראל, שיממן את הטיפול הרפואי לו הם זקוקים בישראל.

"מ.א. תושב הגדה, הועסק בישראל בהיתר. ב-15 באפריל 2014, במהלך יום העבודה, הוא חש בחזה והובהל לבית החולים איכילוב. הוא עבר שם צנתור ואושפז למשך שלושה ימים. לאחר שחרורו שהה מ.א. חודש בביתו, וכשהתאושש ביקש לחזור לעבודתו. ב-14.6.12, בעת שניסה לעבור במחסום כדי להגיע לעבודה, נתבעו כי היתר הכניסה שלו לישראל בוטל בשל חוב כספי, וכי הוא לא יכול לצאת לעבודה בישראל. בירור העלה כי מקור החוב הוא האשפוז באיכילוב. מ.א. התקשה לשלם את החוב, שהגיע לסך 20,000 ש"ח. מניעת כניסתו לישראל מנעה ממנו להשתכר ופגעה עוד יותר באפשרותו לפרוע את חובו."

בחלק מהמקרים, לאחר שנשלל היתר התעסוקה בגין החוב הכספי, מצא העובד בבירור

23 מבקר המדינה 2014, עמ' 533.

24 שם, עמ' 534.

25 רופאים לזכויות אדם, הפרד ומשול: אי שוויון בבריאות, ינואר 2015, עמ' 7, www.phr.org.il/uploaded/hafred_vemshol.pdf

מול בית החולים כי למעשה מדובר בחוב שנפרע מזמן. גם במקרה כזה נדרש המעסיק להגיש בקשת העסקה חדשה עבור העובד, שרישיונו נשלל ללא סיבה ממשית, ונגזרה עליו תקופת אבטלה שרירותית. נאסר חאפי, תושב דנאבה שבאזור טולכרם, מסר לקו לעובד ב-13.7.13:

"אני עובד מזה שנים אצל אותו מעסיק, הכול מסודר. בתחילת יולי 2013 הגעתי כרגיל למעבר בדרכי לעבודה. הפעם, להפתעתי, אמרו שאסור לי לעבוד, האישור הופסק, לא אמרו למה. הפנו אותי למת"ק, אלה שלחו אותי לבית-אל, שם בדקו ואמרו שאני חייב לבית חולים הלל יפה כ-14,000 ש"ח. עלי להסדיר את החוב ורק אז יוכל המעסיק לבקש את העסקתי שוב.

ביקשתי מהלל יפה לדעת מה וכמה אני חייב כדי לנסות לפתור את העניין ולקבל שוברי תשלום. הם בדקו טוב טוב ואמרו שנכון, אני טופלתי אצלם לפני שנים, אבל הכול כוסה בזמנו ואין חוב שרשום על שמי. לבקשתי הם שלחו פקס לבית-אל בו הסבירו את המצב.

למחרת חזרתי למת"ק ושאלתי: מה המצב עכשיו? בדקו ואמרו: נכון, כנראה אין חוב. תודיע למעסיק שלך שהוא יכול להגיש בקשת העסקה חדשה. המעסיק הגיש בקשה, אבל הדברים לוקחים זמן בינתיים אני מובטל ואין על כך שום פיצוי... רק אלוהים יודיע מתי יסתדרו הדברים."

בזכות מאמצי מעסיקו, קיבל נאסר אישור תעסוקה חדש כעבור שבועות ספורים. עובדים אחרים, שמעסיקם שוכר עובד אחר על פניהם, אינם זוכים לשוב כל כך מהר למעגל העבודה.

מאחר ומדור התשלומים גובה דמי בריאות מדי חודש מהעובדים, הדרישה של בתי החולים בישראל כי עליהם לשלם את חשבון האשפוז והטיפול הרפואי אינה סבירה; היא הייתה צריכה להיות מופנית למדור התשלומים, שיקוז מהתשלומים המועברים לרשות הפלסטינית את דמי האשפוז, או כל סידור אחר שאינו נוגע ישירות לעובדים – שכן זה משמעו של ביטוח רפואי. העובד הפלסטיני, שמשלם דמי בריאות, אינו צריך לשלם מחיר נוסף בדמות עלות האשפוז או אבדן מקום עבודתו.

בסוף מאי 2015 מסר המנהל האזרחי לארגון גישה כי הוחלט "שיבוטל ההסדר הנוגע לחוב לבתי חולים, ובתי החולים יידרשו לפנות לממונה על העזרה המשפטית במשרד המשפטים".²⁶ לא נמסר מתי אמור להתבצע ביטול ההסדר.

26 מכתב מסדן אלידן ששון, קצין פניות הציבור במנהל האזרחי, לעו"ד מיכל לופט מגישה, 27.5.15.

גביית דמי מחלה, שהעובדים אינם מקבלים

עובדים פלסטינים המועסקים בישראל - כמו עובדים ישראלים - זכאים על פי חוק דמי מחלה לקבל תשלום עבור ימי מחלה. מדור התשלומים מחייב את המעסיקים לשלם עבור קרן דמי מחלה 2.5% מהשכר החודשי של כל עובד פלסטיני שמועסק אצלם. מת"ש גובה תשלום זה למרות שהחל מ-2004 ההסכמים הקיבוציים של ענפי הבניין והחקלאות כבר אינם כוללים סעיף של ביטוח דמי מחלה, ולעובדים ישראלים מעסיקים משלמים ישירות עבור ימי המחלה שלהם.

העובדים הפלסטינים זכאים לקבל תשלום דמי מחלה מהקרן.²⁷ אולם, בשנת 2013 למשל, שבה שילמו מעסיקים ישראלים שכר ל-41,000 פלסטינים - ודמי מחלה למת"ש עבור כולם - שולמו בפועל דמי מחלה ל-420 עובדים בלבד. יחס דומה דווח מהרשויות גם לגבי שנים קודמות.²⁸ הסכום ששולם לעובדים הפלסטינים כדמי מחלה בשנת 2013 עמד על כ-1.2 מיליון ש"ח, עבור אותם 420 עובדים.²⁹ זאת, כאשר סך הגבייה בשנת 2013 עבור דמי ביטוח מחלה עמד, לפי הערכה, על כ-43 מיליון ש"ח.³⁰ יתרת הכסף שנגבה מועבר ממת"ש לניהול משרד האוצר. לפי מבקר המדינה, במהלך השנים, ועד סוף שנת 2013, הועברו ממת"ש למשרד האוצר 168 מיליוני שקלים, שנגבו מהמעסיקים לטובת ביטוח דמי מחלה.³¹ סכום זה, שאמור לבטח את העובדים בעת חוליים, אינו משמש לכך בפועל, וגם לא לכל מטרה אחרת שקשורה בשירותי בריאות ורווחה בעובדים.

למעטים שפונים לקבל דמי מחלה מחכה הליך ממושך ומסורבל. על עובדים פלסטינים שחלו להביא ללשכת התעסוקה הפלסטינית הסמוכה למקום מגוריהם תעודת מחלה, המועברת לוועדה רפואית ברשות הפלסטינית. לאחר שזו בדקה ואישרה את ימי המחלה שניתנו בתעודה, עובר המסמך לבדיקת רופא ישראלי שעובד עם מדור התשלומים, שמאשר למת"ש להעביר את הכסף לעובד. במקרה הטוב, הכסף מועבר לעובד כארבעה חודשים לאחר שהציג את תעודת המחלה. מכיוון שעל פי חוקי העבודה דמי מחלה דינם כדין שכר לכל דבר ועניין - **העיכוב בתשלום דמי המחלה מהווה למעשה הלנת שכר**. הזמן והמאמץ הנדרשים כדי לקבל דמי מחלה ממדור התשלומים (תוך הפסד ימי עבודה נוספים) גורמים לפלסטינים רבים לוותר מראש על הניסיון להוכיח את זכאותם, ואחרים כלל אינם מודעים לזכותם לקבל דמי מחלה, ולאופן שבו ניתן לממש תשלום זה, או חוששים מפיטורין פן יישארו בבית בעת מחלה.

27 בנוסף, מחייב תקנון הקרן גם תשלום בשיעור של 25% מהמשכורת במקרה של תאונות עבודה - תשלום שמשלמים את דמי הפגיעה שמשלם הביטוח הלאומי, בשיעור 75% מהשכר. בפועל, התשלום אינו מתקיים. ראו להלן, בעמ' 14.

28 מכתבים ממלי דוידאן, רשות ההגירה, לחנה זהר מקו לעובד, 20.2.14, 27.7.14.

29 מכתב ממלי דוידאן, רשות ההגירה, לחנה זהר מקו לעובד, 27.7.14.

30 החישוב נעשה על בסיס הנתון של 41,000 עובדים ב-2013 (שם), שקיבלו שכר ממוצע של 3,500 ש"ח (בנק ישראל, 2014, 136), שממנו נוכו 2.5% דמי ביטוח בריאות מדי חודש.

31 מבקר המדינה 2014, עמ' 533.

תאונות עבודה

רקע ונתונים

ענף הבנייה נחשב לאחד הענפים המועדים לתאונות עבודה חמורות, והוא גובה בישראל עשרות הרוגים ואלפי פצועים בשנה.³² עשרות אלפי פלסטינים מהגדה המערבית עובדים בענף זה - רובם עובדים בישראל - ולפיכך חשופים לפגיעה במהלך עבודתם. אין בנמצא נתונים לגבי מספר העובדים הפלסטינים ההרוגים, שכן הללו נכללים בקטגוריה של "עובדים זרים" בהקשר זה:

טבלה מס' ו - הרוגים בתאונות עבודה³³

שנה	מספר ההרוגים בתאונות עבודה	מהם - עובדים זרים ופלסטינים	כלל ההרוגים בענף הבניין	מהם - עובדים זרים ופלסטינים
2011	64	18	38	17
2012	60	24	31	21
2013	62	21	32	17
2014	62	אין מידע	31	14

הגורם העיקרי להרוגים בתאונות עבודה בשנים אלה הוא נפילה מגובה.³⁴ שיעור ההרוגים בקרב עובדים זרים ופלסטינים עמד בשנת 2014 על פי 4.7 משיעור ההרוגים בקרב עובדים ישראלים. בענף הבנייה עמד שיעור ההרוגים בשנת 2014 על 12 ל-100,000, כאשר שיעור ההרוגים הזרים והפלסטינים עמד על פי 1.6 משיעורם בקרב העובדים הישראלים.³⁵ רוב ההרוגים בענף הבניין הם כאלה שמועסקים על ידי קבלן (63%), לעומת כאלה שמועסקים ישירות בידי החברה.³⁶

32 להרחבה לגבי הסיבות לכך, ראו: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, תאונות עבודה בענף הבניין, 27.2.12, עמ' 3-5, www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03014.pdf

33 מקורות: המוסד לביטוח לאומי ומנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, דו"ח תאונות עבודה בישראל - תמונת מצב, 2009-2013, עמ' 14-24; מנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית, "מגמות בתאונות העבודה לשנים 2010-2014, 28.4.15, www.moital.gov.il/NR/exeres/F4F052B9-1A0A-4951-B398-80C796B1E0C7.htm משרד הכלכלה, הוועדה הציבורית לקידום הבטיחות והבריאות התעסוקתית במדינת ישראל - דו"ח והמלצות, מרץ 2014, עמ' 106, www.moital.gov.il/NR/rdonlyres/36C97654-0DF9-4437-8C54-3063F24B013A/0/adamreport010514.pdf

34 המוסד לביטוח לאומי ומנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, דו"ח תאונות עבודה בישראל - תמונת מצב, 2009-2013, עמ' 24.

35 מנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית, "מגמות בתאונות העבודה לשנים 2010-2014, 28.4.15, www.moital.gov.il/NR/exeres/F4F052B9-1A0A-4951-B398-80C796B1E0C7.htm

36 המוסד לביטוח לאומי ומנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, דו"ח תאונות עבודה בישראל - תמונת מצב, 2009-2013, עמ' 15.

האחריות לבטיחות העובדים מוטלת על המעסיקים, שנדרשים להדריך את העובדים וליישם את תקנות הבטיחות והגהות במקום העבודה. זאת, בסיוע שתי רשויות: מנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, שאחראי על אכיפת חוקי הבטיחות והגהות במקומות העבודה; והמוסד לבטיחות ולגהות, שאחראי על ההדרכה וההסברה בנושא הבטיחות בקרב העובדים. בין היתר, האחרון מדריך מנהלי עבודה ועובדים במקומות העבודה, ומחלק להם חומר מקצועי בשפות שונות. אולם, מספר המדריכים קטן מאוד יחסית למספר אתרי הבנייה ולפיכך יש מחסור גדול במדריכי בטיחות בענף הבנייה.³⁷

קיימים גם מדריכי בטיחות פרטיים, אולם מתחקיר עיתונאי שנערך עבור עיתון "הארץ" עולה שנדיר שמעסיקים עורכים לעובדיהם הדרכות בטיחות על חשבונם, ושכיחה התופעה של קבלנים שמשלמים שוחד תמורת אישורים על הדרכות בטיחות שלא התקיימו. הקבלנים וקבלני המשנה, שרוצים לחסוך בעלויות העבודה, חוסכים גם בעלויות אחרות הקשורות לבטיחות באתר הבנייה עצמו, כמו פיגומים ומעקות תקינים, ומסכנים את חיי העובדים.³⁸

לפי יורם אלעזרי, ראש מנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד התמ"ת, בשל הסיכונים הגבוהים בענף הבניין נדרשת השקעה גבוהה יותר בבטיחות, אולם בפועל הדבר לא נעשה. לדבריו, במבצע פיקוח מרוכז בן שלושה חודשים ב-2010 נערכו ביקורים ב-495 אתרי בנייה, בעקבותיהם הוטלו 287 צווי בטיחות - שעוצרים את העבודה נוכח סכנה - וצווי שיפור, לנוכח הפרות חקיקה.³⁹ דהיינו, מדובר בשיעור עצום של בטיחות לקויה ב-58% מאתרי הבנייה שנבדקו. מבחינת תקציב - השקעות המדינה בפעולות מניעה בתחום הבטיחות והבריאות בעבודה מסתכמות בכ-45 מיליון ש"ח - פחות מאחוז אחד מההוצאות הנגרמות למשק בגין תאונות עבודה ומחלות תעסוקתיות.⁴⁰

גורם שתורם לרמת הבטיחות הנמוכה באתרי הבנייה היא אכיפה בלתי יעילה ובלתי מרתיעה מצד הרשויות. לפי אלעזרי, ב-2012 היו רק 20 מפקחי בנייה של התמ"ת על 10,000 אתרי בנייה, והמשרד מתקשה לאייש תקנים חדשים שניתנו לו, בשל השכר הנמוך שמוצע לתפקיד.⁴¹ למרות שנפתחת חקירה משטרתית לגבי כל תאונת עבודה קטלנית - ומדובר במאות הרוגים בענף הבנייה בלבד ב-15 השנים האחרונות - עד כה לא נגזר עונש מאסר על אף אחד מהאחראים,⁴² ולא נשלל רישיונו של אף קבלן.

37 מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נתונים על היפגעות פועלי בניין בתאונות עבודה, 23.12.13, עמ' 5-6; פרוטוקול מס' 39 משיבת הוועדה לבחינת בעיית העובדים הזרים, 20.5.14.

38 רועי צ'יקי ארד, הארץ, "אין עניין בפועלי בניין", 11.8.11, www.haaretz.co.il/news/education/1.1371639.

39 נמסר בדיון וועדת הכנסת לבחינת בעיית העובדים הזרים, פרוטוקול מס' 81, 28.2.12.

40 משרד הכלכלה, הוועדה הציבורית לקידום הבטיחות והבריאות התעסוקתית במדינת ישראל - דו"ח והמלצות, מרץ 2014, עמ' 9, www.moital.gov.il/NR/rdonlyres/36C97654-0DF9-4437-8C54-3063F24B013A/0/adamreport010514.pdf.

41 רועי צ'יקי ארד, ואקום, הטלוויזיה החינוכית, "אין עניין בפועלי בניין", 12.12.11, www.youtube.com/watch?v=WGymB3-2cPE.

42 מסר זאב דיבסק, מנהל תחום בכיר "בטיחות בעבודה" במשרד התמ"ת, בסרטו של רועי צ'יקו ארד שמוזכר לעיל.

אם מספר ההרוגים בתאונות עבודה גבוה, מספר הפצועים כתוצאה מהן גבוה בהרבה. בשנת 2013, למשל, שילם הביטוח הלאומי דמי פגיעה ל-74,760 עובדים שנפצעו במהלך עבודתם (הנתון אינו כולל תאונות דרכים בדרך לעבודה וממנה), כשנכשירית מכלל מקבלי התשלום נפגעו בענף הבניין.⁴³ רמת הפגיעה של עובדי בניין חמורה מזו של עובדי ענפים אחרים, על פי המדד של מספר ממוצע של ימי אי-כושר לעבודה בעקבות הפגיעה - 45 לגבי פצועים בענף הבניין בשנת 2013, ושיעור דומה בשנים קודמות, לעומת 36 ימים בקרב כלל נפגעי העבודה בתקופה המקבילה.⁴⁴ על פי מדד זה, העובדים הפלסטינים נפגעים באופן כללי לזמן ממושך יותר, עם 47.3 ימי אי-כושר בממוצע לפגיעה, לעומת 36.6 אצל עובדים ישראלים, בשנת 2013.⁴⁵ הפגיעות בקרב העובדים הפלסטינים בבניין היו קשות יותר, עם מספר ממוצע של 50 ימים של חוסר אפשרות לעבוד בעקבות הפגיעה.⁴⁶

נתונים אלה מתייחסים רק לעובדים בהיתר, שהתאונות שאירעו להן דווחו לביטוח הלאומי. תאונות קלות לא תמיד מדווחות, כמו גם תאונות רבות שקורות לעובדים ללא היתר. לפי עו"ד איריס מעיין, הממונה על זכויות העובדים הזרים במשרד הכלכלה, במקרים של עבודה ללא היתר: "כאשר העובד נפגע התאונה איננה מדווחת. אפשר לקבל נתונים מבתי החולים ומחדרי המיון. כמות עצומה של עובדים שמגיעה עם פציעות קשות מאוד".⁴⁷

תאונות עבודה אמורות להיות מדווחות גם למשרד הכלכלה. ברוב המקרים דיווח כזה לא מתבצע, בין היתר משום שהמעסיק, שאמור לדווח, לעתים קרובות כלל לא נמצא באתר העבודה. לפי זאב דיבסק ממנהל הבטיחות במשרד הכלכלה, היקף הדיווח אליהם מגיע רק לכרבע מכלל התאונות.⁴⁸

לפי מחקר השוואתי שנכתב עבור המוסד לבטיחות וגהות, שיעורי התאונות בענפי החקלאות והבנייה בישראל - הענפים העיקריים שבהם מועסקים פלסטינים - גבוהים, יחסית למדינות המערב: בחקלאות: 7.1 נפגעים לכל 100 עובדים בחקלאות בישראל, לעומת 3.3 בארה"ב ו-4.6 בארצות הברית; בבנייה: 6.3 בישראל לעומת 3.4 בארה"ב ו-6.1 בארצות הברית.⁴⁹ לפי מחקר שערך עיתון הארץ ב-2010, פועל בניין בישראל חשוף פי חמישה לסכנת מוות מאשר עמיתו הבריטי, בשקלול מספר פועלי הבניין בשתי המדינות.⁵⁰

43 המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתית 2013, עמ' 212-213, www.btl.gov.il/Publications/Skira_shnatit/2013/Documents/avoda.pdf

44 שם, עמ' 213.

45 שם, שם.

46 מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נתונים על היפגעות פועלי בניין בתאונות עבודה, 23.12.13, עמ' 5.

47 ועדת הכנסת לבחינת בעיית העובדים הזרים, פרוטוקול מס' 32 מישיבה מיום 26.2.14.

48 ישיבת וועדת הכנסת לבחינת בעיית העובדים הזרים, פרוטוקול מס' 39 מישיבה מיום 20.5.14.

49 אבי גריפל, שיעורי תאונות עבודה בישראל ובח"ל: מחקר השוואתי, מוגש למוסד לבטיחות ולגהות במשרד הכלכלה, עמ' 25. הנתונים נכונים לשנת 2005.

50 רועי צ'יקי ארד, הארץ, "אין עניין בפועלי בניין", 5.8.11, www.haaretz.co.il/news/education/1.1371639

פינוי נפגעי תאונות עבודה פלסטינים לבתי חולים

כאשר עובד פלסטיני נפגע בתאונת עבודה בישראל, הוא זכאי לטיפול רפואי ראשוני בבית חולים ישראלי, במימון הביטוח הלאומי (כנגד הכרת המעסיק בתאונה).⁵¹ גם פלסטיני שעובד אצל מעסיק ישראלי בגדה המערבית ונפגע בתאונת עבודה, זכאי, לפי החוק, לטיפול רפואי מצד שירותי הבריאות של המדינה.⁵²

בניגוד לכך, לעמותות קו לעובד וגישה מגיעות תלונות הן מפלסטינים המועסקים בישראל והן מכאלה שעובדים בהתנחלויות, אשר לאחר שנפגעו בתאונות עבודה הופנו לקבלת טיפול רפואי - לא תמיד בהסכמתם - בשטחי הרשות הפלסטינית. כך, מתוך 64 תיקים של תאונות עבודה שבהן טיפל קו לעובד בשנים האחרונות ואשר המידע הרלוונטי מופיע בהם, נמצא כי ב-15 מקרים הועבר העובד הפלסטיני שהועסק בישראל - לבית חולים בשטחים, אחרי שנפצע בתאונת עבודה. הדבר מאריך את משך הזמן בין הפגיעה לבין קבלת הטיפול, מה שעלול לפגוע בפצוץ. מתוך העובדים שהועסקו בהתנחלויות בתיקים אלה - שבעה הועברו לטיפול בבתי חולים בשטחים, ורק שניים קיבלו טיפול רפואי בתוך ישראל.

ההנחיות לפיהן פועלות הרשויות במקרים אלה - עמומות. ממכתב ממד"א משתמע שהבחירה אם להעביר פצוע לבית חולים ברשות או בישראל נעשית בכל מקרה לגופו, לפעמים תוך התייעצות עם המוקד הרפואי/מבצעי במנהל האזרחי,⁵³ וכי אם מדובר בפלסטיני שעובד בהתנחלות ונפגע בתאונת עבודה, אולם "היה במצב קל בלי חשש לחייו" - נקבע שהוא יפונה לבית חולים ברשות. מאחר שרמת הטיפול הרפואי בבתי החולים ברשות הפלסטינית נמוכה מזו שבישראל, כאמור, לטיפול ראשוני בלתי הולם או בלתי מספיק בפציעה שם עלולות להיות השלכות חמורות וארוכות טווח על הפצוע.

בדצמבר 2013 הגישה עמותת גישה בקשת חופש מידע למנהל האזרחי, על מנת לקבל את הנוהל שמנחה את המנהל היכן יטופלו פלסטינים הנפגעים בתאונות עבודה במהלכם עבודתם בהתנחלויות הגדה. בתשובה, מסר המנהל האזרחי כי נוהל כזה אינו קיים.

הכרה בתאונת העבודה וקבלת דמי פגיעה

עובד שלא מסוגל לחזור לעבודתו בעקבות תאונת עבודה, זכאי להגיש תביעה למוסד הביטוח לאומי ולקבל דמי פגיעה בגובה 75% ממשכורתו, בעבור התקופה בה הוא מנוע לעבוד - שמכונה תקופת אי כושר - עד 90 יום. במסגרת התביעה, נדרש המעסיק לחתום על טופס שבו הוא מכיר בתאונה שהתרחשה במקום העבודה.

51 מכתב מצביקה כהן, מנהל אגף ביטוח נפגעי עבודה בבל"ל, לעוד מיכל תג'ר בקו לעובד, 24.6.14.

52 סעיף 378(ג) (ו) לחוק הביטוח הלאומי.

53 מכתב מעו"ד אורן בולשטיין, עוזר מנכ"ל מד"א לקו לעובד, 20.8.13.

שיעור מקבלי דמי הפגיעה בקרב העובדים הפלסטינים נמוך משיעורם בקרב העובדים הישראליים. כך, בשנת 2013, שבה הועסקו 81,900 פלסטינים תושבי שטחים בידי מעסיקים ישראליים בישראל ובהתנחלויות, רק 0.9% מהם קיבלו דמי פגיעה (738), לעומת 2.1% מהעובדים הישראליים.⁵⁴ זאת, למרות שפלסטינים שעובדים בישראל מרוכזים בענפים שהסיכון בהם גבוה – בניין וחקלאות, ושיעורם בקרב הנפגעים בתאונות קטלניות – גבוה פי כמה, כאמור, משיעורם של עובדים ישראלים.

בענף הבניין הישראלי עבדו בשנת 2013 כ-46,000 פלסטינים, שהיו כ-20% מכלל עובדי הבניין בשנה זו.⁵⁵ אולם, פלסטינים שקיבלו דמי פגיעה בענף זה היוו פחות מחמישה אחוז מכלל עובדי הבניין. זאת לעומת עובדים ישראלים, שהיו כ-77% מכלל המועסקים בענף הבנייה ב-2013, ו-94% מעובדי הבניין שקיבלו דמי פגיעה באותה שנה.⁵⁶

השיעור הנמוך אינו נובע מאי הכרה בתביעות לדמי פגיעה מצד נפגעים: לפי נתוני הביטוח הלאומי, מתוך כלל ההחלטות בתביעות לדמי פגיעה בשנת 2014, 79% מהבקשות אושרו; 79% מהבקשות שנוגעות לעובדים ישראלים אושרו; ו-78% מהבקשות שנוגעות לעובדים פלסטינים אושרו.⁵⁷ השיעור הנמוך של עובדים שקיבלו דמי פגיעה נובע מכך שרוב רובם של הפלסטינים שנפגעים בתאונות עבודה כלל אינו מגיש תביעה לקבלת דמי פגיעה, המגיעים לו על פי חוק: בשנת 2014 הוגשו רק 1,159 תביעות כאלה מצד עובדים פלסטינים, שמהוות כאחוז בודד מכלל התביעות שהוגשו בשנה זו בידי עובדים בישראל שנפגעו בתאונות עבודה.⁵⁸

הסיבות לדיווח הנמוך הן חוסר ידע של עובדים פלסטינים לגבי הזכויות המגיעות להם, חששם לאבד את מקום עבודתם עקב היעדרות, והסתייגותם ממגע עם הרשויות, כשמדובר בעובדים ללא היתר. סיבה נוספת קשורה בהתנהלות המעסיק: יש מקרים שבהם המעסיק החתים את העובד על טופס התביעה לביטוח לאומי והבטיח לשלוח אותו בעצמו לביטוח הלאומי – אך לא עשה זאת, או שהמעסיק מסרב לחתום בעצמו על הטופס ולספק בו פרטים. במקרה של התנערות המעסיק מן התביעה, על העובד למלא ולהגיש בעצמו את הטפסים לביטוח הלאומי, אולם עליו לעשות זאת בתוך שנה ממועד התאונה, על מנת לשמור על זכאותו לקבל דמי תביעה. ישנם מקרים שהם המעסיק קיבל מן העובד את המסמכים הרפואיים המקוריים ואינו מוכן להחזירם, או טוען ששלח אותם לביטוח הלאומי ואין דרך לאתרם. במקרה כזה יהיו עובדים שיוותרו על הגשת דמי התביעה, מתוך אמונה שאין סיכוי שתתקבל. עובדים רבים אחרים שנפצעו בתאונות עבודה פונים לעורכי דין, שלפעמים מתמקדים בתביעת פיצוי מהמעסיק באמצעות פנייה לחברת הביטוח שלו או על ידי תביעת נזיקין אזרחית, בלי לנצל את

54 שיעור העובדים הזרים שמקבלים דמי פגיעה נמוך אף יותר – 0.3% מכלל העובדים. המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתי 2013, עמ' 212. למידע נוסף בדבר פגיעות של עובדים זרים בעת עבודתם בישראל ראו Human Rights Watch, עסקה לא הוגנת: ניצול עובדים תאילנדים במגזר החקלאי בישראל, ינואר 2015, www.hrw.org/he/report/2015/01/21/267963

55 מרכז המחקר והמידע של הכנסת, נתונים על היפגעות פועלי בניין בתאונות עבודה, 23.12.13, עמ' 1.

56 שם, עמ' 5.

57 נמסר לחנה זהר מקו לעובד במכתב מנטליה גיטלסון, מנהל המחקר והתכנון בביטוח לאומי, 26.4.15.

58 שם.

המסלול של קבלת הכרה ופיצוי מן הביטוח הלאומי או למצות אותו.

קו לעובד סייע בשנים האחרונות למעל מ-140 עובדים פלסטינים בליווי ובייעוץ במגעים עם הרשויות, לאחר שנפצעו במהלך עבודתם בישראל (80%) או בהתנחלויות (20%). בלמעלה ממחצית מהמקרים מדובר בעובדים מענף הבניין, בכרבע מענף התעשייה, והיתר מענפי החקלאות והשירותים. גורמי התאונות שבהן נפגעו עובדים אלה כללו בעיקר נפילה מגובה, נפילת חפץ על העובד, מעידה, חתך מכלי עבודה חד, והרמת משא כבד, ותוצאותיהן – אברים שבורים, חתכים או חבלות.

בשבעה מקרים הוגשה התביעה ללא חתימת המעסיק, שסירב לשתף פעולה, ובמספר מקרים נוספים עיכב המעסיק את מסירת טופס ההכרה בתאונה בחודש עד חודשיים. רק במקרים ספורים דחה הביטוח הלאומי את התביעה לדמי פגיעה – משום שהתובע לא התייצב לבידור, בשל זמן ארוך בין התאונה לבין קבלת הטיפול הרפואי, או בשל חוסר האפשרות להוכיח שהפגיעה אכן הייתה תוצאה של תאונת עבודה. ביתר המקרים אישר המוסד את התביעה, בפרק זמן ממוצע של 70 יום, וב-60% מהמקרים תוך חודש. דמי הפגיעה עצמם הועברו לנפגע בפרק זמן ממוצע של 57 ימים מעת אישור התביעה, וב-67% מהמקרים תוך פחות מחודש. סכום דמי הפגיעה נע בין 470 לכ-10,000 ש"ח ו-4,340 בממוצע, בהתאם למספר הימים שבהם נאלץ הנפגע לשבות מעבודה, ועל פי משכורתו. מספר ימי הפגיעה בהם הכיר הביטוח הלאומי נעו בין שבעה ל-91 (פרק הזמן המקסימלי למתן דמי פגיעה), ו-46 בממוצע.

דמי הפגיעה שמשלם ביטוח לאומי לנפגע עבודה עומדים, כאמור, על 75% ממשכורתו של עובד. מדור תשלומים מחייב את המעסיקים לשלם 2.5% ממשכורתו של כל עובד לקרן דמי מחלה. תקנון הקרן מחייב את המעסיק לשלם דמי מחלה, כמו גם להשלים את דמי הפגיעה במקרה של תאונת עבודה, באמצעות תשלום לעובד בסך 25% משכרו. אולם, **מת"ש לא שילם לאף עובד פלסטיני שמועסק בישראל את השלמת דמי הפגיעה שמגיעים לו.**

טיפול רפואי בעקבות התאונה והתשלום עליו

עובד פלסטיני שנפגע בתאונת עבודה זכאי לטיפול בחדר מיון על-פי חוק זכויות החולה. לאחר קבלת טיפול חירום ראשוני נדרש העובד להציג "טופס למתן טיפול רפואי לנפגע עבודה", שעליו חתום המעסיק, בכדי להסדיר תשלום לביה"ח דרך הביטוח הלאומי. אחרי הטיפול הראשוני זכאי העובד לטיפולים דרך קופת חולים בישראל, אולם בגלל שאין לו ביטוח בריאות בישראל, הוא נדרש לשלם עבור טיפולי ההמשך, כל עוד לא הוגשה תביעה לדמי פגיעה בביטוח הלאומי בשמו. בפועל, רק עובד שהוכר כנפגע תאונת עבודה, יוכל, בכפוף להצגת אישור ההכרה, לקבל המשך טיפול חינם בקופת חולים. עובדים ששילמו על טיפולי ההמשך, בישראל או בשטחים, יכולים לבקש ולקבל (כעבור חודשים) החזר כספי על הוצאותיהם. המידע על הליך קבלת ההחזר לא נמסר במפורש לעובדים הפלסטינים; ההסברים המוצגים באתר

הביטוח הלאומי מכוונים לאזרחים ישראלים, ולא מפרטים בערבית את ההליך שנדרש מעובד פלסטיני מהגדה.

כאשר עובד שהגיש תביעה מקבל מביטוח לאומי טופס הכרה בו כנפגע תאונת עבודה, נמסר לו שם כי עליו "לפנות עם אישור זה לקופת החולים", לצורך קבלת החזר על הוצאותיו הרפואיות. עד לשנת 2014 לא נמסר לו כי עליו לשמור את כל ההפניות הרפואיות לבדיקות ולטיפולים רפואיים, את הקבלות לתשלומים לאותם בדיקות ולטיפולים, את המרשמים לתרופות שניתנים על ידי הרופא וכן את הקבלות להוצאות הנסיעה לטיפולים. החל בשנה זו מצוין על הטופס "אם כי לא בכל המקרים" כי יש לפנות לקופה "בצירוף קבלות מקוריות ומסמכים רפואיים לכל קבלה". אולם, לעובד הפלסטיני לא נמסר למי בדיוק בקופת החולים עליו למסור את כל המסמכים הללו, ולאילו כתובות.

כתוצאה מכך, רק חלק קטן מהעובדים הפלסטינים שהוכרו כנפגעי תאונות עבודה (שהם בעצמם מהווים חלק קטן מהעובדים שנפגעו בתאונות עבודה), אכן מבקשים ומקבלים החזר על הוצאותיהם הרפואיות. כך, בשנת 2014 קיבלו 333 עובדים פלסטינים החזר על הוצאות רפואיות, מתוך 927 פלסטינים שהוכרו כנפגעי תאונות עבודה. בשנת 2013 עומדים המספרים על 163 ו-856, בהתאמה.⁵⁹ סיבה נוספת לשיעור הנמוך של נפגעי תאונות עבודה שמבקשים החזר הוצאות רפואיות, הוא חוסר היכולת הכלכלית של הנפגעים לשלם עבור הטיפולים הרפואיים בלי לקבל החזר מיידי.

ב-19 מקרים שבהם סייע קו לעובד לעובדים לקבל החזר הוצאות רפואיות, חלפו 3.5 חודשים בממוצע ממועד הגשת הקבלות ועד קבלת החזר בגין. זאת, בנוסף לכחודש-חודשיים שבהם המתין העובד להכרה על הפגיעה בו כבתאונת עבודה – שבלעדיה כלל לא יכול היה להגיש בקשה להחזר ההוצאות. סכומי החזר עמדו על כ-1,030 ש"ח לעובד בממוצע. הנתונים הכלליים מורים כי בשנת 2014 עמדו ההוצאות הרפואיות ששולמו לכל עובד פלסטיני על 1,216 ש"ח בממוצע, ובשנת 2013 על 3,890 ש"ח.⁶⁰ מדובר על הוצאות שלעובד הפלסטיני קשה לעמוד בהן, בעיקר בתקופה שהוא לא עובד, ובמקרה הטוב מקבל דמי פגיעה שעומדים על 75% ממשכורתו.

משום כך, עובדים רבים נוטים, בגלל מצוקה כלכלית, לפנות לטיפולים ברשות הפלסטינית, שעלותם נמוכה יותר. הפנייה לטיפול רפואי ברשות מכניס אותם למילכוד נוסף: אם יספרו שנפצעו בתאונת עבודה בישראל – יידרשו לשלם עבור הטיפול (ולבקש החזר מישראל לאחר שהפגיעה תוכר); אם לא יספרו – יזכו לטיפול בכפוף לביטוח הרפואי שברשותם, אך יסכנו את אפשרותם לקבל דמי פגיעה בישראל, משום שהמסמכים הרפואיים שיקבלו לא יעידו על פגיעה מתאונת עבודה.

עובדים פלסטינים שמטופלים במערכת הבריאות של הרשות הפלסטינית, הולכים שם לפעמים לוועדות רפואיות שקובעות את מספר ימי אי-הכושר שלהם כתוצאה

59 נמסר לקו לעובד במייל מגלית גבאי, ביטוח לאומי, 30.3.15.

60 שם.

מהפגיעה. הביטוח הלאומי מתבסס על קביעה זו בחישוב דמי הפגיעה שיקבלו, אולם קופת החולים אינה מחזירה את התשלום עבור הביקור באותן ועדות, שיכול להגיע למאות שקלים.

מעבר לעניין הכספי, עובדים פלסטינים שנפגעו בתאונות עבודה מתקשים לעתים להיכנס לישראל לצורך טיפולים רפואיים המגיעים להם כדין: בגלל שאינם כשירים לעבוד, היתר התעסוקה שלהם בוטל, כי מעסיקם מעוניין למלא את מכסת העובדים שלו ולקחת עובד אחר בעת העדרם. מרפאת תאונות של קופת חולים, שבה מקבלים נפגעי עבודה את טיפולי ההמשך, אינה מזמנת אותם על פי תורים קבועים מראש, אלא מזמינה אותם לבוא בשעות הקבלה לפי נוחיותם. אולם, כדי לקבל אישור כניסה לישראל, יש צורך לציין את התאריך והשעה של קבלת הטיפול. עובדים שפונים לקו לעובד מקבלים מהארגון מכתב המציין את התאריך והשעה שבהם על העובד להתייצב במרפאת התאונות לקבלת המשך טיפול - מועד אשר נקבע בהתייעצות עם העובד על פי נוחיותו - ובעזרת מכתב כזה יכול העובד לקבל את האישור המבוקש. העובדים הרבים שאינם נעזרים על ידי קו לעובד עלולים להתקשות לקבל את אישור הכניסה, בהעדר זימון למועד קונקרטי למרפאת התאונות.

הכרה בנכות ומתן גמלה או מענק נכות

אם נפגע תאונת עבודה עדיין אינו מסוגל לחזור לעבודתו גם אחרי 90 ימי אי-כושר העבודה שלגביהם קיבל דמי פגיעה, הוא רשאי להגיש תביעה לנכות מעבודה. במסגרת הטיפול בתביעה, הוא יזמן להתייצב בפני ועדה רפואית, שבה ייקבעו אחוזי הנכות שלו, והאם מדובר בנכות זמנית או קבועה. על פי אחוזים אלה ייקבעו גובה המענקים או הקצבאות הזמניות או הקבועות שלהם הוא זכאי.⁶¹

מאחר שפלסטינים עובדים בישראל בענפים בעלי סיכון גבוה, ושיעור מעורבותם בתאונות קטלניות גבוה מזה של עובדים ישראלים - ניתן להניח כי יש להם ייצוג ניכר גם בקרב העובדים שנותרו נכים, באופן זמני או קבוע, בעקבות תאונת עבודה. בשנת 2013 שולמה קצבת נכות צמיתה ל-33,529 שכירים בישראל, ומענק נכות חד פעמי ל-9,700 שכירים.⁶² אין מידע לגבי שיעור העובדים פלסטינים שכלל מקבלי הקצבה והמענק הללו, אולם מהשיעור הנמוך של עובדים פלסטינים המקבלים דמי פגיעה, עולה חשש שהמצב דומה גם בנוגע לקצבאות ומענקי נכות.

ממעקב אחר 18 עובדים פלסטינים שהגישו תביעה לקביעת נכות בליווי קו לעובד בשנים האחרונות עולה כי ב-11 מהמקרים זמן העובד לוועדה רפואית, בתוך 90 יום בממוצע, ונקבעה לו נכות זמנית, שמזכה אותו בגמלה למשך תקופת הנכות. אחרים עדיין ממתינים לתום הליך קביעת הנכות, וכמה נוספים לא התייצבו לוועדות שנקבעו

61 לפירוט ראו המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתית 2013, עמ' 207.

62 המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתית 2013, עמ' 218-219.

להם. ניתן להסיק כי כמו לגבי דמי פגיעה – גם במקרה של נכות בעקבות תאונת עבודה קיים מימוש מינימלי בלבד של זכויות העובדים, שרובם כלל אינם מנסים לבקש את המגיע להם.

שלילת גמלת נכות כללית

פנסיה, או ביטוח פנסיוני, הוא השם הכולל הניתן לגמלאות ארוכות מועד המוענקות על ידי מערכות הביטוח הסוציאלי במקרים של נכות, זקנה, ומות המפרנס.⁶³ במסגרת שורה של הסכמים קולקטיביים והסכמים קיבוציים, הוכללה חובת התשלום לקופת תגמולי פנסיה על מעבידים ועובדים בישראל. הסכומים מצטברים בקופה ונושאים ריבית, עד שהעובד פורש מעבודתו, או בהתרחש אירוע מזכה אחר – נכות או מוות. הגנה זו אמורה לחול על עובדים ישראלים ופלסטינים כאחד, וכספי הפנסיה נגבים משתי האוכלוסיות, אולם לגבי עובדים פלסטינים מימושה לוקה בחסר באופן קיצוני.

כספי הפנסיה שנגבים מהעובדים הפלסטינים מנוהלים בידי אגף החשב הכללי במשרד האוצר (שני שליש מהכסף) ובידי בתי השקעות פרטיים, בפיקוח הרשות לניירות ערך (שליש מהכסף). נכון לסוף 2013 עמד סך הכספים הללו על קרוב ל-1.5 מיליארד ש"ח.⁶⁴ זכויות הפנסיה של העובדים הפלסטינים נפגעות במספר אופנים:

- העובדים הפלסטינים אינם מקבלים מידע הנוגע לזכויות הביטוחיות שאמורים כספי הפנסיה להקנות להם ולמשפחתם במקרים של זקנה, אבדן כושר עבודה ומוות, ונתונים לגבי מצב חשבון הפנסיה שלהם.
- העובדים רשאים למשוך את כספי הפנסיה בכל עת, מבלי שיקבלו הסבר על הפגיעה שכרוכה בשבירת קופת פנסיה.
- בפועל – רוב רובם של העובדים הפלסטינים אינם מקבלים קצבת פנסיה: בשנת 2013 קיבלו רק 147 פלסטינים גמלת פנסיה חודשית,⁶⁵ מקרב כלל הפלסטינים שהועסקו בישראל במשך עשרות שנים. רוב העובדים נהגו

63 מנחם גולדברג, ביטוח עובדים בקרנות פנסיה, שנתון משפט העבודה ג', עמ' 95.

64 מבקר המדינה 2014, עמ' 533.

65 מכתב ממלי דידיאן מרשות האוכלוסין וההגירה לחנה זהר מקו לעובד, 20.2.14.

במהלך השנים למשך כספים מקרן הפנסיה בתקופות של אבטלה, סגר ועוצר, או מתוך אי-אמון במערכת הישראלית, שאכן תשלם להם בבוא הזמן תשלומים חודשיים. זאת, תוך תשלום קנס גבוה, ובמשך תקופה ארוכה בתיווך עורכי-דין, שניכו לעצמם עמלות גבוהות.⁶⁶

• הפיקדונות שבהם מוחזקים הכספים בבתי ההשקעות אינם עונים להגדרה של קרן פנסיה, ולכן הכספים הללו מהווים חיסכון בלבד;⁶⁷ רוב הכסף, שכלל אינו מושקע בבתי השקעות, אף לא שומר כיאות על ערכו.⁶⁸

• הכספים שנגבים עבור הפנסיה של העובדים אינם מנוהלים בהתאם למנגנון איזון אקטוארי מעודכן, ובפועל התחייבויות המדינה לעובדים גדולות בהרבה ממה שמדווח.⁶⁹

מעבר לכך, בניגוד לתקנון קרנות הפנסיה המקיפה, המקנה לעובדים גמלת נכות בגין אובדן כושר עבודה,⁷⁰ מדור התשלומים שולל גמלת נכות מעובדים פלסטינים וגמלת שארים מאלמנות הנפטרים.⁷¹ כך, עובדים שנשללה מהם היכולת לעבוד - אינם זוכים להגנה שלה הם זכאים מתקוף החוק ושעבורה הם שילמו במשך שנים.

66 ראו עת"מ 20058-03-14 שהוגשה ב-10.3.14, ופס"ד שהתקבל ב-25.6.14.

67 מכתב ממלי דוידאן מרשות האוכלוסין וההגירה לחנה זהר מקו לעובד, 27.10.14.

68 מבקר המדינה 2014, עמ' 535.

69 שם, שם.

70 למשל חוזר 33/74 של תקנות קרן הביטוח והפנסיה של פועלי בניין ועבודות ציבוריות של הסתדרות פועלי הבניין, שקובע תנאים מפורטים ומיטיבים לגמלת נכות.

71 זאת, למעט במקרים של תאונות עבודה, כמוזכר לעיל.

היטל ההשוואה - נגבה לרווחת העובדים ולא ממומש

לפי פרוטוקול פריז, עובדים פלסטינים בישראל מבוטחים במערכת הביטוח הישראלית רק בגין תאונות עבודה, פשיטות רגל של מעסיקים ודמי לידה.⁷² מכיוון שעובדים ישראלים מבוטחים גם עבור נושאים נוספים, התשלומים עבורם לביטוח לאומי גבוהים יותר. על מנת להשוות את עלויות ההעסקה של עובד פלסטיני לאלה של עובד ישראלי, חויבו מעסיקיהם של עובדים פלסטינים לשלם את ההפרש. תשלום זה מכונה "היטל השוואה", ולפי פרוטוקול פריז אמור לעבור מדי חודש לרשות הפלסטינית, שם ישמש לשירותי בריאות ורווחה, על פי החלטת הרשות, עבור עובדים פלסטינים בישראל ומשפחותיהם.⁷³ ההפרש למעשה מקביל לסכומים שמנכה הביטוח הלאומי משכר העובדים הישראלים עבור קצבת זקנה, ביטוח אבטלה, נכות כללית וקצבת ילדים - שירותים שלא ניתנים לעובדים פלסטינים בישראל.⁷⁴

היטל ההשוואה נגבה בידי מת"ש, שלפי החוק "רשאי" להעביר את הסכומים שהוא כולל לרשות הפלסטינית, בין היתר לצורך ביטוח רפואי של פלסטינים שעבדו בישראל. מהכספים שאמורים לעבור לרשות ינכה מת"ש, לפי החוק, את הוצאותיו בגביית ההיטל, וכן סכום שיועבר לקופות חולים בישראל על מנת לממן שירותי רפואה תעסוקתית לעובדים הפלסטינים המועסקים בישראל.

בשנת 1994, בתשובה לעתירה של קו לעובד בנושא, הודיעו נציגי המדינה (דוד ברודט - ראש מדור התקציבים דאז ואהרון ברזאני, שהיה במשך שנים רבות ראש מדור התשלומים) לבית המשפט כי הכסף יופקד בחשבון בנק מסחרי בישראל, עד שהרשות הפלסטינית תקים קרן רווחה לעובדים שהועסקו בישראל ולבני משפחותיהם. כספי היטל ההשוואה נגבים באופן שוטף מהמעסיקים, **אולם הם מעולם לא הועברו לרשות הפלסטינית**. החשב הכללי הסביר למבקר המדינה שהסיבה לכך היא שהרשות "לא עמדה בחובתה להגיש לחשכ"ל אסמכתאות המעידות כי כספים אלה ישמשו להטבות סוציאליות לעובדים הפלסטינים". עוד נמסר כי סוגיית העברת הכספים עולה בשיחות בין הצדדים, ו"מצויה בליבת שיקול הדעת המדיני-ביטחוני של הדרג המדיני".⁷⁵

בשנת 2002 תוקן החוק, ונקבע כי ניתן להעביר את כספי היטל למנהל האזרחי,

72 פרוטוקול פריז, סעיף 2(VII).

73 שם, סעיף 3(VII); חוק יישום ההסכם בדבר רצועת עזה ואזור יריחו (הסדרים כלכליים והוראות שונות) (תיקוני חקיקה), תשנ"ה-1994, סעיף 20.

74 עד 1994 נגבו הסכומים בעבור שירותים אלה מן העובדים הפלסטינים וממעסיקיהם ככספים שמועברים לביטוח הלאומי, אולם בפועל רוב רובו של הכסף - מעל מיליארד דולר - עבר למשרד האוצר. ראו קו לעובד והמרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית, השודר הממלכתי, עמ' 8-9.

75 מבקר המדינה 2014, 534.

"למימון עבודות תשתית ופעולות שוטפות בתחום התעסוקה ולרווחת תושבי האזור".⁷⁶ זאת, למרות שהמנהל האזרחי אחראי רק על תושבי שטח C בגדה המערבית, שמספרם אינו עולה על כ-300,000. לפחות בשנים האחרונות, אם לא קודם לכן, לא הועברו כספים מהיטל ההשוואה למנהל.⁷⁷

בשנת 2014 גבה מת"ש במסגרת היטל ההשוואה למעלה מ-84 מיליון ש"ח. בשנים 2013 ו-2012 עמדו הסכומים על יותר מ-70 מיליון ועל קרוב ל-55 מיליון ש"ח, בהתאמה. מקצת הסכומים הללו קוזזו מהוצאות מת"ש והועברו לקופות החולים, אולם עיקרם - כ-67 מיליון בשנת 2014, ומעל 130 מיליון בין 2010 ל-2013 - לא הועברו לרשות הפלסטינית או למנהל האזרחי, אלא לחשב הכללי במשרד האוצר, ואינם משמשים את העובדים הפלסטינים באופן כלשהו.⁷⁸

טבלה מס' 2: גביית היטל השוואה והשימוש בו, 2010-2013

שנה	היטל השוואה שנגבה	קיוזו הוצאות מת"ש מהסכום שנגבה	הסכום שהועבר לקופות החולים לשירותי בריאות תעסוקתית	הסכום שהועבר למנהל האזרחי / לרשות הפלסטינית	יתרת הכסף - הועברה לחשב הכללי במשרד האוצר
2011	50,228,872	8,047,990	4,089,879	0	38,091,003
2012	54,812,556	12,735,782	5,103,995	0	36,972,779
2013	71,219,071	8,518,868	6,884,441	0	55,815,762
2014	84,177,932	טרם הושלם (למעט מקדמה בסך 2,000,000 ש"ח)	8,335,665	0	67,842,267 (הערכה)
סה"כ	260,438,431	31,302,640	24,413,980	0	198,721,811 (הערכה)

סך כספי היטל ההשוואה שנגבו עבור כל העובדים הפלסטינים בישראל בשנים 2006-2014, והיו אמורים לעבור ברובם לרשות הפלסטינית, הסתכמו בסוף שנת 2014 בכ-840 מיליון ש"ח.⁸⁰ הכספים לא הועברו לרשות ואינם משמשים את העובדים ומשפחותיהם, אלא יושבים במשרד האוצר.

76 חוק יישום ההסכם בדבר רצועת עזה ואזור יריחו (הסדרים כלכליים והוראות שונות) (תיקוני חקיקה), תשנ"ה-1994, סעיף 23(א).

77 מכתב ממלי דוידאן מרשות ההגירה לחנה זהר מקו לעובד, 7.5.14.

78 מכתבים ממלי דוידאן מרשות ההגירה לחנה זהר מקו לעובד, 7.5.14; 27.7.15.

79 מקור: מכתבים ממלי דוידאן מרשות ההגירה לחנה זהר מקו לעובד, 7.5.14; 27.7.15.

80 מבקר המדינה 2014, עמ' 533.

בריאאות תעסוקתית

12% אחוז מדמי היטל ההשוואה שנגבו מהעובדים הפלסטינים בשנת 2014 הועברו לקופות חולים בישראל עבור שירותי בריאות תעסוקתית לעובדים: 8,335,665 ש.ח. לכללית, למכבי וללאומית.⁸¹ השירותים הללו ניתנים, לפי קופת חולים כללית, לעובדי בניין וחקלאות שמופנים אליהם, וכוללים: "בדיקות קבלה לעבודה, בדיקות כושר עבודה אחרי מחלה ועקב מצב בריאות לקוי, בדיקות פיקוח תקופתי, שירותים רפואיים מונעים, לרבות חיסונים, ציוד עזרה ראשונה". צוין כי "גם עובדים מענפים אחרים עם החמרת מצב אחרי תאונת עבודה מוכרת ייבדקו במרפאות לרפואה תעסוקתית של הכללית".⁸²

בשנים 2013-2014, בקופת חולים כללית:

- נבדקו במרפאות לרפואה תעסוקתית 87 עובדים (427 פעילויות).
- שישה עובדים נבדקו לכושר עבודה (שמונה פעילויות).
- 81 עובדים נבדקו לבדיקות פיקוח (419 פעילויות).
- אף עובד לא נבדק בנוגע להחמרת המצב.
- לא ניתנה אף זריקת חיסון לעובד.⁸³

ממשרד הכלכלה נמסר לקו לעובד כי נתונים אלה מצביעים על תת ניצול של התקציב שהקופה מקבלת עבור בדיקות לעובדים פלסטינים.⁸⁴ מכאן, שגם בסכום הזעום מתוך היטל ההשוואה שכן אמור בפועל לשרת את העובדים הפלסטינים - נעשה שימוש חלקי בלבד.

81 נמסר לחנה זהר מקו לעובד ממענה במכתב ממלי דוידאן, רשות ההגירה, 20.2.14.

82 נמסר מנועה דנאי, מנהלת מחלקת ניהול ידע ומידע בכללית, לקו לעובד בדוא"ל מ-17.9.14.

83 נמסר לעו"ד יואב פלד מקו לעובד, מנועה דנאי, מנהלת מחלקת ניהול ידע ומידע בכללית במכתב מ-25.1.15.

84 נמסר לחנה זהר מקו לעובד מלובה פושני, רופאה תעסוקתית ראשית, מנהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד הכלכלה, במייל מ-26.1.15.

מסקנות והמלצות

קרוב ל-100,000 פלסטינים עובדים בישראל, רובם בהיתר. הרשויות גובות ממעסיקיהם של האחרונים סכומי עתק שנועדו לשמש את צרכי הבריאות והרווחה של העובדים: למעלה מ-100 מיליון ש"ח נגבו ב-2014 בלבד לשם כך. אולם, רוב רובו של הסכום הזה יושב במשרד האוצר, ולעובדים הפלסטינים אין גישה אליו ויכולת ליהנות ממנו.

כתוצאה מכך, רוב העובדים הפלסטינים אינם מקבלים תשלום בעבור ימי מחלה; אלה מהם שנפגעו בתאונות עבודה – ברובם אינם מקבלים תשלום על ימי העבודה שהחסירו; הם נדרשים לשלם בעבור רוב הטיפולים הרפואיים להם יזדקקו בשטח המדינה, מה שלעתים כופה עליהם לוותר על טיפולים החיוניים לשיקומם, כמו פיזיותרפיה.

מצב זה הוא תוצאה של מספר גורמים: אזלת ידו של מת"ש בהבטחת זכויות העובדים הפלסטינים; ההחלטה שלעובדים פלסטינים אין ביטוח בריאות בישראל; הסירוב הישראלי להעביר לרשות הפלסטינית את הכספים שהיא גובה מהעובדים הפלסטינים ושואמורים לשרת את צרכי הבריאות והרווחה שלהם בתחומי הרשות; חוסר המודעות של העובדים הפלסטינים לזכויותיהם ולאופן שבו ניתן לממשן, או חששם לעשות כך.

קו לעובד קורא למדינת ישראל:

1. להחיל ביטוח בריאות על עובדים פלסטינים המועסקים בישראל ונזקקים לטיפול רפואי בעת שהייתם בישראל לצורכי עבודה.

2. לפעול על מנת להבטיח כי כספים שנגבו ממעבידיהם של עובדים פלסטינים עבור קרן דמי מחלה, ביטוח תאונות עבודה ודמי השוואה ישמשו וינוצלו באופן מיטבי למטרות עבורן נגבו וזאת, בין היתר, על ידי:

א. הקלת ההליכים וייעול המנגנונים לקבלת דמי מחלה ודמי פגיעה לעובדים הזכאים לכך.

ב. הבטחת טיפולי המשך לעובדים נפגעי תאונות עבודה, גם לאחר הטיפול הראשוני, ללא התניה או חיוב של העובד בתשלום כלשהו.

ג. הסרת חסמים והקלת הגישה לוועדות רפואיות וטיפולים רפואיים בישראל לעובדים נפגעי תאונות עבודה.

ד. הבטחת מתן שירותי רפואה תעסוקתית לעובדים (לרבות בדיקות תקופתיות וחיסונים).

ה. העמקת הידע והמודעות של העובדים לזכויותיהם ואופן מימושם.

3. השבת ביטוח נכות לקרן הפנסיה המקיפה של העובדים.

תודות לצוות תחום סיוע לעובדים פלסטינים: עבד דארי, ערפאת עמרו, אהוד עין גיל (מתנדב), תגריד שביטה וחנה זהר

קו לעובד הינה עמותה ללא כוונת רווח, שמטרתה להגן על זכויות העובדים המקופחים ביותר במשק הישראלי. מאז הקמתה בשנת 1991, מסייעת עמותת קו לעובד לעובדות ולעובדים אזרחי ישראל, למהגרי ולמהגרות עבודה, לעובדות ולעובדים פלסטינים מהשטחים הכבושים, לפליטים, למבקשי מקלט ולקורבנות סחר בבני אדם למצות את זכויותיהם. כמו כן, העמותה פועלת לשינוי חקיקה והעלאת המודעות הציבורית לזכויות עובדים.

העמותה מופעלת על ידי 25 אנשי צוות ולמעלה מ-100 מתנדבים העוסקים במתן סיוע פרטני, פעילות משפטית, איסוף מידע, ותייעוד שוק העבודה מנקודת מבטם של העובדים החלשים. הטיפול הממוקד בתלונות פרטניות, יחד עם המידע המתקבל מן הפונים באמצעות הדוא"ל, אתר האינטרנט, הטלפון ועמוד הפייסבוק, מאפשרים לנו למפות תופעות של ניצול ושל הפרות חוק שיטתיות, תוך זיהוי המנגנונים המאפשרים את קיפוחם של עובדים ועובדות מוחלשים.

משרדינו:

תל אביב	נחלת בנימין 75	טל" 03-6883766	פקס: 03-6883537
חיפה	הרצל 18 קומה ב' חדר 224	טל" 04-8643350	פקס: 04-8644238
נצרת	מרכז הבשורה, אזור המעיין	טל" 04-6082228	פקס: 04-6082228
אתר:	www.kavlaoved.org.il	דוא"ל:	email@kavlaoved.org.il

